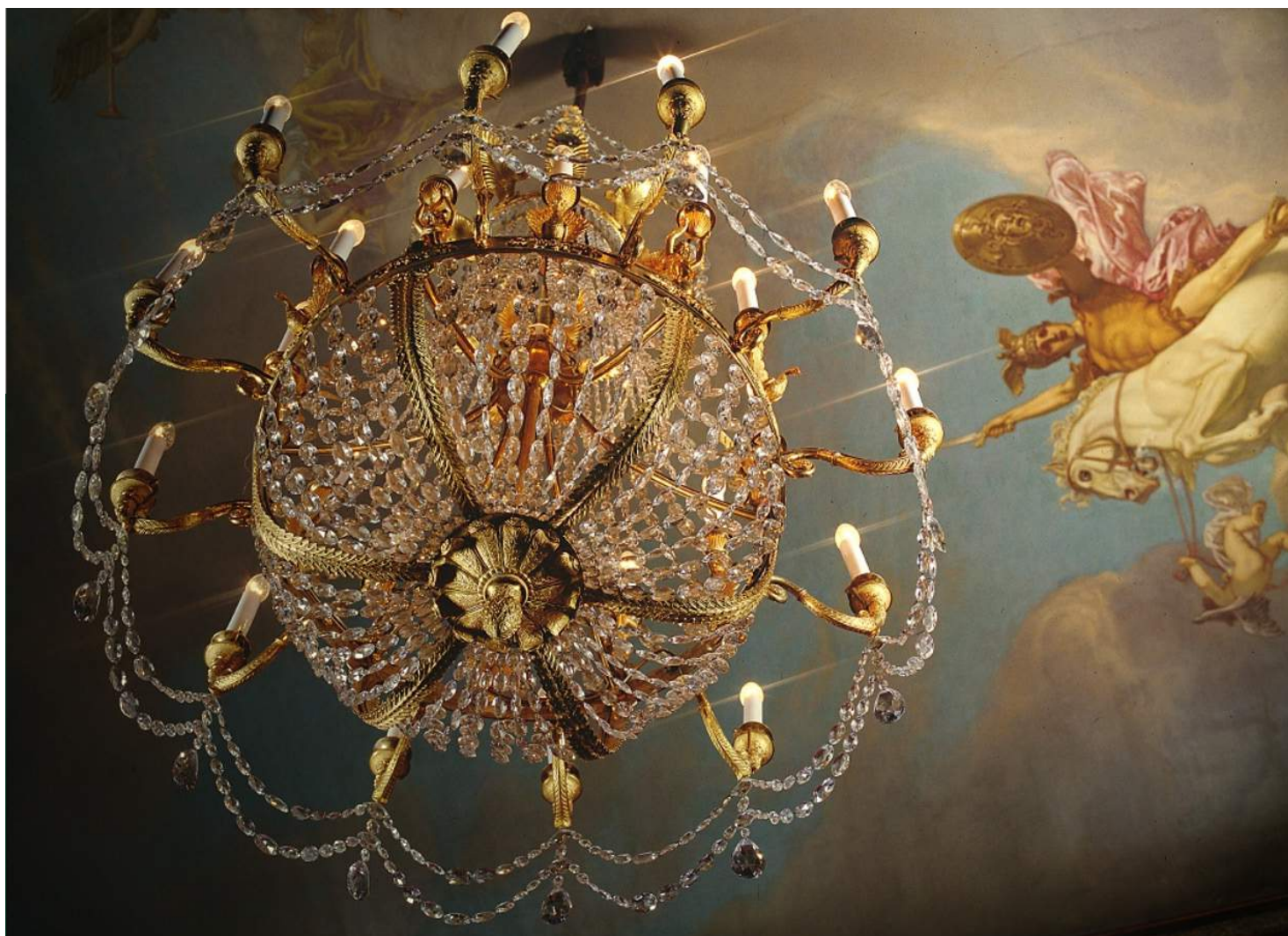
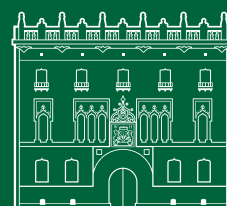

LÄRARHANDLEDNING

För grundskolans låg- och mellanstadium

Stilhistoria genom ett sekelskifteshem

Hallwylska museet

Introduktion till dig som är lärare

Denna handledning kan bidra för dig som lärare att möjliggöra eleverna att tillgodogöra sig kunskap och erfarenhet inför dessa övergripande mål i läroplanen för gymnasiet, bland andra.

ELEVEN:

- Kan hämta stimulans ur kulturella upplevelser och utveckla känsla för estetiska värden.
- Har kunskaper om och insikt i centrala delar av det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet.

Denna lärarhandledning behandlar Hallwylska palatsets olika konstnärliga stilar på paradvåningen. Den kan genomföras lika väl genom den 3D-modell av museet som vi erbjuder via hemsidan tillsammans med det medföljande bildmaterialet.

Föremålen i museet kan berätta för oss om den tid de tillkom i men också om sammanhanget sekelskiftets Sverige. De berättar om levnadsvillkor, hantverk och industriell utveckling men också om de gamla hantverksyrken som har skapat föremålen och har spelat en stor roll i utvecklingen av människans kulturhistoria. Vidare talar föremålen samt deras placering och användning mycket om den kultur som använde dem på detta vis. Det berättar om deras syn på social status, vad det innebar och hur man anskaffade sig det men också om vilka ideal som dominerade kulturen.

Studera stilhistoria

Olika rum domineras av olika stilar och historiska epoker. Uppgifterna och materialet här går ut på att undersöka rummen och möblerna: analysera stildrag och jämföra möblerna i de olika rummen. Vad gör just dessa till rokok, barock, renässans? Kan man kanske se inslag från 1800-talets tolkning av det förflutna? Kan man kanske till och med komplicera stilbegreppen? Vad säger de olika stilarna och användningen av det om synen

1. Introduktion

Studera stilhistoria
Upplägg
Instruktioner
Allmänt om museets och tidens mode

2. Matsalen

Typiska inslag för renässansen

3. Damernas salong

Typiska inslag för rokokon

4. Stora salongen

Typiska inslag för barocken

5. Rökrummet

Typiska inslag för rökrummets kolonialistiskt präglade inredning

6. Vardagssalongen

Typiska inslag för rokokon
Typiska inslag för empire

7. Övre vestibulen, vapenrummet, biljardrummet, porslinsrummet: status och samlande i en "historisk" miljö

på kön, klass och kolonialiseringen? Så förenklat som historieskrivningen har gjort det, var det sällan i verkligheten och här på Hallwylska kan man finna blandningar av olika stilar i olika rum, något som gör huset till en öppen historiebok: ett besök blir en tidsresa genom vilken man har möjlighet att utforska kulturinslag från många olika tider, samlat i samma hus.

Upplägg

Avsnitten om matsalen och damernas salong behandlar främst stil i relation till genus, medan stora salongen istället lyfter fram ett maktperspektiv. Rökrummet diskuterar stil med ett postkolonialt perspektiv. Vardagssalongen handlar om stilblandning. Porslinsrummet, vapenrummet, biljardrummet och övre vestibulen tar perspektivet om samlande i akt i ett gemensamt sista avsnitt. Vad innebär det rent socialt att visa upp samlingar i sitt hem? Avsnittet ger perspektiv på historiebruk och kan således vara passande inom historieundervisningen genom att bidra med kritiska perspektiv på historiografi.

Instruktioner

Dela in klassen i förslagsvis 6 grupper (eventuellt färre om uppgiften ska bli större). Varje grupp får en eller flera underrubriker att arbeta med: matsalen, damernas salong, stora salongen, rökrummet, vardagssalongen eller avsnittet som behandlar samlandet genom övre vestibulen, vapenrummet, biljardrummet och porslinsrummet. Med hjälp av de inledande texter som finns för varje avsnitt (som även du som lärare kan använda som stöd om ni väljer att gemensamt gå igenom rummen under andra omständigheter) ska grupperna svara på de diskussionsfrågor som avslutar deras avsnitt.

Efter att grupperna har undersökt sina rum går man gemensamt igenom alla rum i den ordning de presenteras i texten, där gruppen får sammanfatta de stilar de arbetat med (eventuellt för den sista gruppen, om samlandets historia). Visa gärna på exempel. Till sist föreslås att gruppen, innan man går vidare till nästa rum/avsnitt, redovisar svaren på diskussionsfrågorna.

Uppgiften är flexibel och ska gå att utveckla på flera sätt. Den kan göras helt och hållet på plats och förväntas då ta cirka en timme. Den kan också med fördel utföras efter förarbete i klassrummet, där man

mer noggrant går igenom det material som här finns att tillgå gällande de olika stilarna, så att eleverna väl på plats endast utför ett stilidentifierande arbete samt ser till diskussionsfrågorna på plats. Ett föreslaget efterarbete skulle vara att mer noggrant, kanske i skriftlig form, svara på diskussionsfrågorna kring de olika rummen och stilarna.

Det inledande avsnittet "Allmänt om museets och tidens mode" som följer på detta, är tänkt att fungera som ett inledande verktyg för dig som lärare men kan givetvis delas ut till eleverna som en något avancerad inledning.

Om ni inte befinner er på plats i museet kan ni även utföra samma uppgifter digitalt genom vår 3D-modell av museet som går att finna på hemsidan, eller [här via länk](#).

Även om ni använder er av 3D-modellen kan bildkompendiet vara ett användbart verktyg.

Allmänt om museets och tidens mode

Hallwylska palatset ritades av arkitekten Isak Gustaf Clason och uppfördes mellan 1893–1898. En anledning till att huset är så stort, är att det behövde göras plats för Wilhelmina von Hallwyls stora samlingar av antika möbler, måleri, porslin, silver, textilier och vapen. Den blandning av antikviteter och vardagsföremål som man idag kan se på Hallwylska, gör huset till ett bra exempel på ett högreståndshem i sekelskiftets Sverige. Men kikar man närmare på de många detaljerna här, uppenbarar sig många historier om olika delar av Sverige kring sekelskiftet.

Faktum är att huset är ett typexempel på det sena 1800-talets mest populära arkitekturideal i denna samhällsklass: de historieromantiska stilarna. Historia hade nyligen blivit ett ämne på universiteten och plötsligt exploderade i samhället en vilja att veta och förstå hur det var förr. Detta ser man även i arkitektur och inredning, när konstnärliga stilar och utseenden från historiska epoker återanvänds. Ofta, och så även på Hallwylska, resulterade detta i en blandning mellan antika möbler (inte nödvändigtvis från den grekiskt romerska antiken, utan historiska) och nyproducerade möbler som antingen kopierade äldre epoker rakt av eller "inspirerades" av dem. Resultatet blev därför, 1800-talets tolkning av det förflutna. Sällan är det en direkt kopia av det förflutna utan det blir istället en egen stil som man kallar för historieromantik: en romantiserad och tolkad idé av

T.v. Matsalen: ljuskrona, 1673, vävda tapeter, 1700-tal men restaurerade till mer än hälften under Wilhelminas tid. Stolar, 1897–98. Kassettag upptill. T.h. Buffé (skåp), tidigt 1600-tal, dekorerad med inslag av pelare och bågar.

en svunnen tid. Viktigt att komma ihåg är att de stilar som presenteras i uppgifterna nedan, har ungefärliga tider tillskrivna till sig. Ofta skedde det i verkligheten förskjutningar, där inslag i modet kom tidigare eller senare till vissa områden och höll sig kvar kortare eller längre, på andra platser.

Claeson, arkitekten, lät skapa inredningar som matchade de möbler som Wilhelmina hade köpt in på auktionshus, genom konsthandlare eller resor. Vilka stilar Wilhelmina och Claeson ville ha i vilka rum, avgjordes av rumsfunktionen. 1800-talet är annorlunda från vår tid i att varje rum hade en specifik funktion i de övre samhällsklasserna. I arbetarklassen däremot, var man fortfarande mycket trångbodd och kunde bo en hel familj i ett litet rum.

Eftersom familjen von Hallwyl var en av landets mest förmögna, fick Claeson ingen ekonomisk budget att utgå ifrån. Han kunde därför se till att använda de allra bästa materialen och skickligaste svenska hantverkarna. Huset är på så sätt en reaktion mot den snabba industrialiseringen av samhället, där man började producera konstföremål med maskiner: billigare och snabbare. Motreaktionen som Hallwylska är en del av, oroade sig för vad som skulle hända med hantverkarskunkaperna om allt plötsligt tillverkades industriellt. Skulle vi glömma bort hur man tillverkade vackra saker för hand, som förr? Därför såg man

till att gynna svenskt hantverk i den mån det var möjligt, alltså där man inte hade köpt in gamla möbler (antikviteter). Antikviteter visade på status, pengar och framförallt god smak: tre begrepp som alla var nära sammanflätade sedan en lång tid tillbaka.

2. MATSALEN

Matsalen inreddes i renässansstil. Renässansen hade sitt ursprung i det tidiga 1400-talets Italien och kom att spridas runt om Europa: den förändrade arkitekturen kraftigt, så pass att egentligen majoriteten av de stilar som uppstår ända fram till 1900-talet har sitt ursprung i renässansens tolkning av antiken. Hit till Sverige kom den inte förrän under 1500-talet och kom därför att kallas för Vasarenässans efter den regerande Vasaätten när man långt senare skulle skriva historia om renässansen i Sverige. I Norden blev den mer sparsmakad än i Italien, men generellt strävade den efter att återgå till antika (klassiska) ideal och kallades för klassicism.

Renässansen inspirerades av antikens ideal, genom att försöka skapa harmoni, symmetri och balans i inredningarna och i arkitekturen. Raka linjer, antika kolonner (pelare med bestämda dekorationer och proportioner) och bågar är typiska inslag som går att finna både i arkitektur men också som detaljer på möbler från tiden.

T.v. Matsalen: Bord, 1897. T.h. Damernas salong. Sittgrupp som visar hur möbler under rokokon ofta hade en slags S-kurva, det vill säga böljande former som liknar ett S. Se till exempel överkanten på soffan eller sidorna på stolarna. Tidigt 1700-tal.

Under 1800-talet ansåg man dessa epoker vara maskulina och seriösa: de passade därför in i en matsal som var ett formellt och allvarligt rum, tyckte man.

Skänkskåpet (buffén) är schweiziskt från ungefär år 1600, precis som den tyska renässanskistan framför fönstret. Matsalsmöblerna, bestående av ett bord samt 36 stolar, tillverkades i Stockholm 1897 av möbelsnickaren CH Benckert och är på så vis ett exempel på renässans- och barockstil (1800-talets nystilar). De vävda tapeterna med landskapsmotiv (så kallade verdurer) är troligen tillverkade i norra Frankrike i början av 1700-talet.

Typiska inslag för renässansen

- Träpaneler och kassettak (ett rutigt ramverk som upprepas i hela taket)
- Så kallade väggfasta möbler, fästa och placerade mot rummets väggar istället för löst i rummet
- Kistor
- Mattor på borden
- Tydliga gärna raka linjer och geometriska figurer
- Harmoni och balans i proportioner
- Pilastrar och kolonner (pelare)
- Bågar
- Symmetri

DISKUTERA:

1. Varför tyckte man att matsalen vara ett rum som behövde en manlig stil tror ni?

2. Försök gärna identifiera typiska renässansinslag i möblemanget och i inredningen.

3. Uppfattar ni denna stil som allvarlig och seriös?

Varför? Går det att förstå att 1800-talet såg på den som allvarlig?

3. DAMERNAS SALONG

Damerna salong motsvarar herrarnas på andra sidan av den stora salongen och var ett sällskapsrum dit damerna kunde dra sig undan. Könsssegregering bottnade i att det fanns vissa saker som ansågs vara mer passande för kvinnor respektive män, att tala om. Därför kunde man dela upp sig efter en formell middag. Vad som har uppfattats som maskulint och kvinnligt har ofta varierat i olika tider och mycket av manliga/kvinnliga stereotyper i vår tid, har sitt ursprung i just denna miljö: 1800-talets borgerliga kultur.

För det kvinnliga väljer man gärna rokokon som stil, alltså den första halvan av 1700-talet. Denna ansåg man vara speciellt feminin med sina rundade och böljande former. Rokokon är en stil som har sitt ursprung i Frankrikes kungliga och adliga inredningar och var just främst en inredningsstil. Under 1700-talets sista år och 1800-talets första kom rokokon att kritiserats just för att vara "för" kvinnlig och kokett (flirtig). Den ansågs vara för lättsam, detta trots att det låg en ofantlig massa kunskap och hantverksskicklighet bakom hela rokoko-kulturen.

Rummets träpaneler är särskilt värda att ta en närmare titt på: de består sammanlagt av 42 olika typer av trä. I hörnen läggs dessa i ett pussel för att få fram olika mytologiska bilder: tekniken kallas för intarsia och är här utförd av Sigrd Benckert. 1700-talsmöblerna som stolarna längs med väggen är antagligen franska och är mycket typiska för rokokon: lätta, böljande former. Däremot var de sannolikt bemålade under 1700-talet: det frilagda träet är typiskt för 1800-talet. Byrån är även den från rokokon, men är italiensk.

T.v. Damernas salong. Skåp, 1750-60-tal. T.h. Damernas salong. Vävd tapet, 1570-tal.
Byrå, 1700-talets mitt. Stolar, tidigt 1700-tal med tyg från 1914.

Typiska inslag för rokokon

- Svängda S-kurvor till linjer (jämför med renässansens raka linjer i möbler).
- Lätt, lekfull och mer graciös än den också böljande barocken.
- Kurviga byråer snarare än barockens skåp.
- Ornamentiken (de dekorativa detaljerna) präglas av växt och djurrikets elegans: snäckor, musslor, rosor och fåglar.

DISKUTERA:

1. Vad säger det om synen på kvinnan under sekelskiftet att man tyckte att hon behövde mjuka miljöer och former?

2. Om ni jämför med matsalen, vad säger det om 1800-talets könsroller att just maskulina stilar tillskrevs formella och seriösa miljöer medan kvinnliga istället mjuka och mer privata sammanhang?

3. Uppfattar ni rummen som maskulina eller feminina? Hänger idealen kvar idag? Värt att tänka på är att rokokon när den uppkom under det tidiga 1700-talet, inte ansågs kvinnlig utan var vanlig även i manliga sammanhang.

4. STORA SALONGEN

Den stora salongen präglas av barocken, 1600-talets stil och epok. Rummet domineras också mer av en fransk- och italienskinspirerad barock men också av närheten till rokokon (se avsnittet innan för information om rokokon).

Barocken är en stil inspirerad av den romerska antiken men är något mer utsvävande: den är kraftigare och pampigare. Barocken var de starka envälderna (Ludvig XIV i Frankrike och Karl XI i Sverige) och påvemaktens stil och handlade därför mycket om att övertyga om att man hade rätt till den makt man hade. Den senare barocken (höghbarocken) är mer möblerad än den något mer glesa tidiga barocken (på grund av närheten till renässansens 1500-tal). I Nordeuropa blir barocken något mer avskalad, tung och mörk än den sydliga som präglas av kraftig ornamentik och guld.

Att använda denna pampiga guldbarock just här är kanske inte så konstigt: rummet är husets allra festligaste och mest högtidliga. Här hade man stora sällskap ur societeten på besök, fester som var till för att just visa upp sin status. På så vis kan man förstå det som att de pampiga barocka inslagen här i huset, användes på liknande sätt som under 1600-talet då den utformades för kungar, påvar och adelsmäns maktkamp och uppvisande av status.

Trots att rummet är så franskt-italienskt i stilen, är majoriteten av sittmöblerna svenska och från 1700-talets mitt, något som exemplifierar hur modet i verkligheten dröjde sig kvar ett tag efter att nya moden tillkommit. Mitten av 1700-talet är egentligen rokokons tid och man skulle kunna påstå att de sittmöbler som finns i den stora salongen egentligen är lite av en blandning mellan barock och rokoko: de har barockens tyngd och förgyllning, men börjar röra sig mot rokokons elegans och sirliga s-form (möbler som ofta kunde ha slingrande partier och inte bara raka sidor). Olika stilar överlappar varandra. Tydliga brott

Ovan: Soffa och stolar, 1750-tal, vävda tapeter, 1500-tal. Bord, 1700-talets första år. T.h. bord, 1600-talets slut, visar på barockens tunga ornamentik (dekoration). Böljande former, tunga förgyllningar.

som man beskriver i historieskrivningen, är ovanliga i verkligheten. Borden är från kring år 1700 och man tror att det mittemot flygeln, är tillverkat av den tyske mästaren Burchard Precht under det 1600-talets slut, verksam i Sverige. Skåpet är från 1775 och ägdes ursprungligen av Paven Pius VI. Se högst upp på skåpet, där pryds det av Pius VI:s familjevapen (Braschi) och de påveliga nycklarna. Det var vanligt att välbärgade familjer märkte sina föremål med sitt familjevapen. På flera ställen i huset kan man till exempel se de Hallwylska svarta örningarna mot en guldgul botten.

Typiska inslag för barocken

- Förgyllda och rikt snidade möbler
- Kraftig ornamentik med böljande mönster och mycket rörelse
- Geridonger (höga avlastningsbord för ljusstakar)
- Spegel (mycket kostsamt under 1600-talet, jämför Spegelsalen i Versailles)
- Tunga förgyllda möbler
- Takutsmyckningar där måleri, skulptur och arkitektur blandas i ett gemensamt konstverk.

DISKUTERA:

1. På vilket vis karaktäriseras rummets möbler

och utseende av den sena fransk-italienska barocken? Eller uppfattar ni det mer som rokoko? Kanske kan några exempel pekas ut, baserat på hur ni uppfattar dem?

2. Barocken var den stora maktens stil: utseendet utvecklades för starka kungar och drottningar för att stärka sin makt men också av påvemakten för att visa på den katolska kyrkans legitimitet över protestantismen. Hur kan denna stil bidra till att få dessa att verka mäktiga? Kan rummen bidra till att skapa makt hos familjen von Hallwyl som bodde i dessa praktfulla rum inspirerade av senbarocken?

3. Hur känner man sig som besökare när man kommer in här inför all prakt och alla dyrbarheter? Hur tror ni att tjänstefolk och gäster både på 1600- och 1800-talet, upplevde överdådet?

Rökrummet. Soffa, två fåtöljer, 1893. Stolar på vardera sida om soffan, 1600-talets slut. Bord, 1680-tal. Stol till vänster i bild, 1600-talets slut.

5. RÖKRUMMET

Från 1870 fram till sekelskiftet blev det modernt att inreda ett sällskapsrum i orientalisk stil. Inslag av persiska och anatoliska mattor, kelimvävda draperier, divaner, soffor och enkla fåtöljer som kläddes med orientaliska mattor dominerade rummen som stod i stark kontrast till exempelvis stora salongens guld-barock. Resandet till länder utanför Europa blev allt mer utbrett, bland annat till europeiska kolonier eller före detta kolonier (alltså, områden utanför Europa som de europeiska länderna helt enkelt hade gått in i och tagit över med våld och utnyttjat lokalbefolkningen på fruktansvärda sätt). År 1883 rullar den första Orientexpressen från Paris till Konstantinopel (dagens Istanbul). Samtidigt växer de stora museerna fram i europeiska huvudstäder: från utgrävningarna av antika platser tas antikviteter från Asien och Afrika till de europeiska museerna och på samma sätt börjar en förmögen samhällsklass att resa till samma områden och ta med souvenirer hem. Ibland köper man föremål direkt från museum. Genom detta skapas en bild av vad man kallar för den "exotiska Orienten" och ur detta föds även den inredningsideal som vi ser här i Rökrummet.

Rökrummet är den maskulina motsvarigheten till damernas salong. Kolonialiseringens framfart representerade bäst 1800-talets manlighet i de övre samhällsklasserna och dess miljö fick stå som inredning när det gällde typiskt manliga rum. I ett rökrum

kunde man dra sig tillbaka för att läsa och röka cigarr, gärna iklädd rökrock, turkiska tofflor och fez, men här finner man också Walter von Hallwyls skrivbord (orört sedan hans död 1921), något som bekräftar att rummet är ett manligt sådant. Rökrummets inredning är ett typexempel på det sena 1800-talets heminredningsideal med många möbler, tavlor och prydnadsföremål: ombonat och personligt. Det är under denna tid som man börjar placera stolar på ett mer fritt sätt, runt bord i rummet och inte längst med sidorna på väggen som man gjorde innan 1800-talets mitt när möblerna inte användes.

Flera av sittmöblerna är klädda med turkmeniska mattor, något som var ett vanligt sätt att använda orientaliska textilier under det sena 1800-talet. Bortsett från dessa utomeuropeiska inslag finner man en del europeiska 1600-talsmöbler här, som ett tyskt kabinetsskåp i ebenholts och sköldpaddsskal och ett bord i valnöt med spiralsvarvade ben och blomsterintarsia, båda exempel på den tyngre barocken som även den ansågs mycket maskulin.

Typiska inslag för rökrummets kolonialistiskt präglade inredning

- Mattor med olika utom-europeiska, främst asiatiska.
- Tung, mörk inredning
- Textilier, inte bara mattor på möbler och golv utan även sidentapeter på väggar

T.v. Rökrummet. Detalj som visar på de rika textilierna i rökrummet. Länstol, 1800-talets början.

T.h. Vardagssalongen. Stolar, 1700-talet mitt.

DISKUTERA:

1. Varför tror ni att den orientaliska stilen ansågs vara maskulin?
2. Historiska stilar brukar anses vara romantiserande, alltså representera en viss idé eller dröm om något förflutet. Är den orientaliskt inspirerade stilen egentligen orientalisk eller är den på samma sätt bara en dröm om det?
3. Diskutera gärna huruvida det kanske kan vara så att just denna stil blev populär eftersom den inte bara romantiserade och skapade en förenklad bild av Orienten, utan för att den också påminde om hur länder i Europa hade koloniserat och erövrat Orienten tidigare. Kanske handlade denna stil om att förhålla hela kolonialismen?

6. VARDAGSSALONGEN

Vardagsalongen användes dagligen, främst för mottagande av besök men också som det rum i vilket Wilhelmina skrev sina brev, något hon gjort vid det lilla skrivbordet vid fönstret. Skrivbordet är från början av 1700-talet men har kvar en hel del uttryck från barocken. Däremot är det, som är typiskt för rokokon, näpet i modellen. Det är förmodligen svenskt och är en föregångare till ett skrivbord: på engelska kallades det för ett "knee-hole-desk". Intarsian är allt annat än sparsmakat och på så vis ett exempel på barockens kraftiga ornamentik.

Rummet är, även om man här finner olika inslag, mycket dominerat av rokokon. Typiskt för nyrokokon, alltså 1800-talets variant på rokokon, är de röda sammetstapeterna som kan ses i andra interiörer från tiden. Kronan i taket är istället från empiren: det tidiga 1800-talets franska kejsarliga stil (Napoleon) som ska få oss att tänka på antikens stora kejsardömen som det egyptiska och det romerska.

Merparten av sittmöblerna är också från rokokon, precis som det mycket tungt restaurerade bordet i mitten gör. Alla tider har sina egna restaureringsideal, alltså hur man ser på vad som ska bevaras och räddas hos gamla möbler och konstverk samt vilka medel man kan ta till. Hur mycket kan man göra om och fixa till innan en möbel med nya delar, innan den inte längre är samma möbel utan har blivit en ny? Finns det en risk att vi kanske tolkar föremålet fel och restaurerar "fel"? Men om vi inte restaurerar så går ju föremålet förlorat och då hindras framtida generationer från att lära sig av det; är det kanske bättre att man i alla fall kan se hur föremålet såg ut även om det inte längre är "original" kvar? Dessa är frågor som olika tider svarar på olika men som ständigt är aktuellt i ett museum och handlar om synen på det förflutna; något som här också är relevant i relation

Vardagssalongen. Takkrona, tidigt 1800-tal.

till 1800-talets nystilar som handlar om just detta: att skapa på nytt och göra om, inspireras av något man tycker är typiskt för en viss tid!

Sammanfattningsvis kan sägas att rummet är väldigt typiskt för det sena 1800-talet. Det är en salig blandning av många olika antikviteter och följer inte lika tydligt en stil, även om den mest representerade är rokokon.

Typiska inslag för rokokon

- Svängda S-kurvor till linjer (jämför med renässansens raka linjer i möbler)
- Lätt, lekfull och mer graciös än den också böljande barocken
- Kurviga byråer snarare än barockens skåp
- Ornamentiken (de dekorativa detaljerna) präglas av växt och djurrikets elegans: snäckor, musslor, rosor och fåglar

Typiska inslag för empire

- Förgyllda bronsföremål
- Egyptiska, romerska och militära inslag på föremålen.
- Vanligt förekommande är lejon tassar, lejonhuvuden på kungliga föremål från tiden

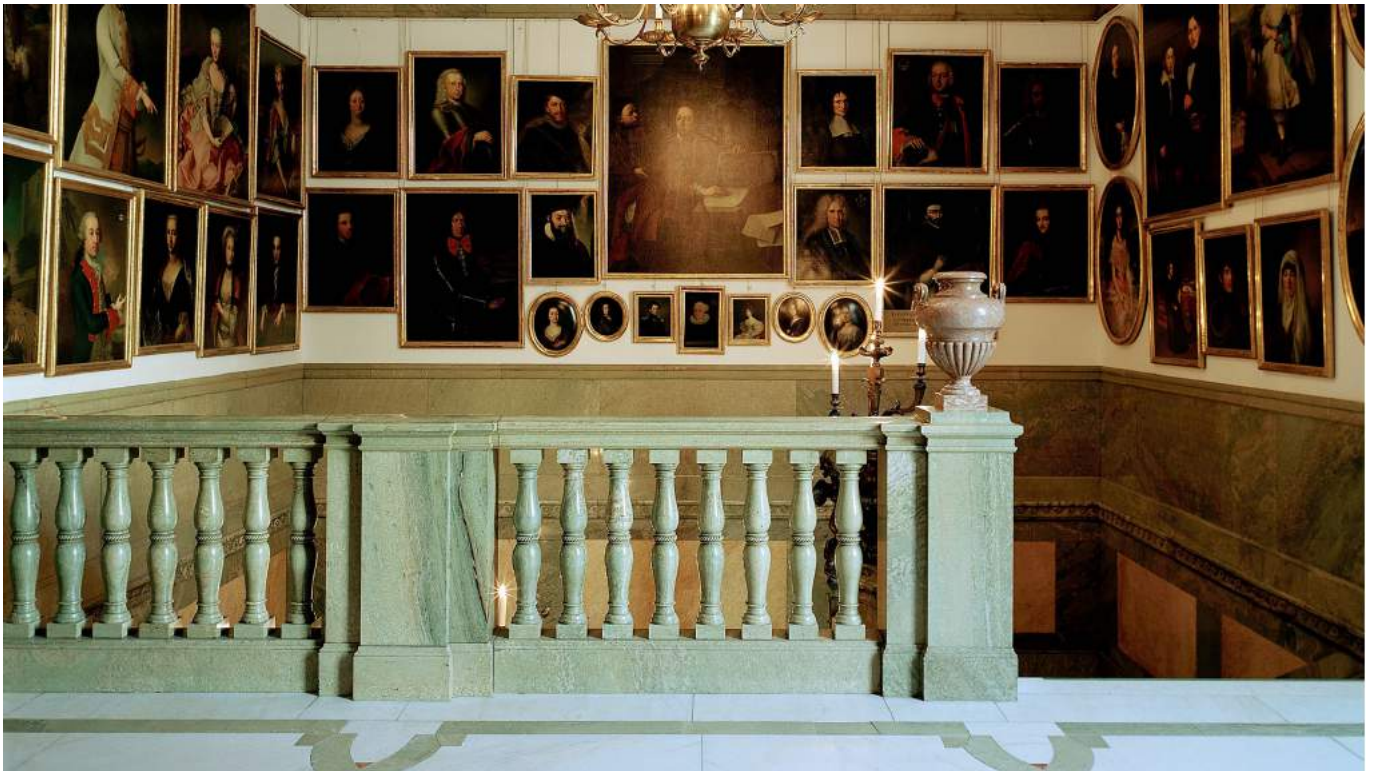
- Likadana eller matchande mönstrade sidentyger i gardiner, möbler och på väggar
- Pompösa gardinuppsättningar
- Mönstrade heltäckningsmattor

DISKUTERA:

1. Ta en titt på de tidigare avsnittens olika stilar som ni kan finna i detta häfte. Kan ni identifiera några föremål i vardagssalongen som ni tycker hör till till exempel renässansen (matsalen), barocken (stora salongen) eller rokokon (damernas salong)? Vad hittar ni för detaljer som får er att uppfatta möblerna som just renässans, barock eller rokoko?

2. Varför tror ni att man just här, i ett av rummen som man mottog gäster i, har en sådan salig blandning av olika stilar? Spekulera! Och varför hänger så många familjeporträtt här tro?

3. Vad är det som är typiskt för empiren med takkronan tror ni: det vill säga, på vilket sätt ska den få oss att tänka på de forna kejsardömena? Vad tror ni?

Övre vestibulen. Ljuskrona, 1600-tal. Porträttmålningar föreställande framförallt medlemmar ur den adliga släkten von Hallwyl. Trappa i flera olika typer av marmor.

7. ÖVRE VESTIBULEN, VAPENRUMMET, BILJARD-RUMMET, PORSLINSRUMMET: STATUS OCH SAMLANDE I EN "HISTORISK" MILJÖ.

Att samla på konst och olika föremål är inget som Wilhelminas generation började med. Det är en tradition som går tillbaka till renässansen, när de stora mäktiga furstarna och adelsfamiljerna letade efter olika sätt att visa upp och stärka sin makt på. Ett sätt att legitimera sin makt, var att visa upp sin anrika släkt och de maktpositioner de haft innan en själv, för att visa att "så här har det alltid varit", något som ansågs som ett argument för att det skulle fortsätta på samma sätt. Tanken gick lite så här: "i min familj har vi alltid varit mäktiga, därför ska jag också förbli det. Försök inte att stjäla min makt!" Om man inte hade en historia av makt och status i familjen, kunde man istället försöka skapa sig en sådan historia genom att visa upp sig själv i gamla miljöer med gamla saker kring sig. För att som "klä sig själv" i historia. Detta är något som givetvis hela samlandets historia och därmed Hallwylska palatset gör, men som kanske syns lite extra tydligt i vissa rum som här kommer fokuseras på.

Samlandet har inte alltid sett ut som det gör på Hallwylska. Man brukar säga att det hela började med så kallade kuriosakabinett, som inte alls nödvändigtvis var ett skåp, utan snarare ett rum i vilket förmögna och nyfikna individer samlande på "spännande föremål", kurios. Det var inte ovanligt att

dessa kabinett innehöll mycket mer än konst och konsthantverk: ofta fanns där allt möjligt som var häpnadsväckande, uppstoppade djur, naturhistoria, etnologiska och arkeologiska fynd samt konstverk. Kabinetten hade inte sällan en exotifierande effekt. Utvecklingen av dessa sammanfaller någorlunda med att Europa börjar kolonisera omvärlden. Inte sällan kunde föremål som tagits på dessa resor visas upp i kuriosakabinetten och där få en helt annan funktion än den ursprungliga: ofta bara som något "konstigt" från en annan kultur.

Under 1400–1500-talet börjar man göra om sina kuriosakabinett till gallerier för konst i privata hem: långsmala rum för att promenera igenom och titta på konsten. När man under det sena 1700-talet och sedan under 1800-talets gång börjar offentliggöra dessa privata konstsamlingar som museum, sker detta ibland tillsammans med konsthantverk och historiska föremål, för att senare under det tidiga 1900-talet igen bli till museum uppdelade på konstnärliga, historiska eller etnografiska föremål. Det var inte ovanligt att man visade upp konst och konsthantverk från äldre epoker i rum som var iscensatta för att återskapa en känsla från förr. Här någonstans får man placera ett hem som det von Hallwylska. Det nya intresset för historia tillsammans med modet för förmögna människor att offentliggöra sina samlingar, dels av upplysningsideal och för att fostra folket, dels av identitetsskapande skäl (skapa status och

En monter i vapensamlingen med bland annat: Till vänster sammansatt rustning av olika delar från 1500-talet, Tyskland. I mitten, nertill: Vad som sägs vara Johan Banérs sadel från det 30-åriga kriget i början av 1600-talet. Till höger: sammansatt rustning av olika delar från 1500-1600-talet, Tyskland.

historia för sin familj). Dessa rum för samlande är husets ”stil” lika mycket som nyrokoko, nybarock, nyrenässans och så vidare. Precis som nystilarna skulle samlandet ge familjen status som anrik. Samlandet och de historiska stilarna arbetar för samma sak och är ibland svåra att skilja åt.

Övre vestibulen

Övre vestibulen är hemmets förlängda entré. Den tju-siga paradtrappan tog gästerna upp till paradvåningen när det var fest och mottagning. Trappan är alltså bland det första man ser i huset som gäst. Den är gjort i äkta material, alltså inte industriellt framtagna kopior av sten och marmor som var vanligt under 1800-talet, utan istället här äkta marmor i överflöd: svensk grön kolmårdsmarmor, gul fransk marmor, röd italiensk marmor från Verona och så klart den vita Carraramarmorn, en av de allra finaste marmorsorterna. Möblerna i övrigt är antikviteter från 1500–1600-talet och visar snabbt för gästerna att här bor en familj med historia och anor. Samma budskap ges med porträttsamlingen som föreställer familjens tidigare släktingar: ett sätt att visa upp den gamla släkten von Hallwyl som man bestod av, att man varit en adlig familj sedan länge tillbaka och att detta är

något som fortsätter nu, med de dyrbara materialen runtomkring oss.

DISKUTERA:

Om ni föreställer er att ni är besökare hemma hos familjen von Hallwyl, hur tror ni att man skulle känna sig inför alla dyrbara material och inför den stora mängd av familjeporträtt som går långt bak i tiden? Vad vill familjen förmedla med detta?

Vapenrummet

Rummets inredning är till stor del utförd i ek och präglas starkt av träet som material. Genom detta och de tunga mörka möblerna, anknyter rummet till exempel till matsalen: till en manlig domän. Vapensamling var något som alla välbärgade familjer av rang förväntades ha. Många av dessa antika vapen är snarare praktvapen än något som använts i krig men likväl, var slagfältet och militären en manlig sfär. Något som komplicerar denna idé i just fallet Hallwylska, är att samlingen precis som alla andra här, var Wilhelminas.

För att göra några få nedslag finner vi till höger om trappan (hängande) två turkiska stridsdräkter från 1400-talet, ståendes i samma monter två tyska rustningar från sent 1500-tal respektive tidigt 1600-tal och en sadel däremellan som ska ha tillhört adelsmannen och fältherren Johan Banér (verksam under det Trettioåriga kriget, första halvan av 1600-talet). Ovanför soffan ses istället jaktvapen från 1500–1700-talet och till vänster om dubbeldörrarna pistoler från 1500–1800-talen. Till höger om fönstret hänger ett bödelssvärd.

DISKUTERA:

Varför var det förknippat med makt och status att visa upp i sitt hem, gamla vapen som man inte ens använde sig av längre? Som till exempel Johan Banérs sadel från det Trettioåriga kriget? Spekulera och diskutera!

Biljardrummet

Biljardrummet är inrett i renässans/barockstil. Biljardbordet ritades av arkitekt Clason och var en julklapp till Walter 1898. Träpanelerna på väggarna är i valnötsträ och i taket ser vi ett så kallat kassettak. Kassett är ett kvadratisk ramverk som upprepas i ett mönster över hela taket, något som var mycket populärt under 1600-talet. På väggarna löper utskurna vapensköldar. Dessa sköldar berättar om vilka adelsfamiljer som har gift in sig i von Hallwylsläkten under århundradena. På så vis berättar man vidare, från den övre vestibulen, om adelsfamiljen von Hallwyls historia, om vilka släkter den har allierat sig med under århundraden, något som var mycket viktigt under

T.v. biljardrummet. Ovan t.h. överflödet, 1897 av Julius Kronberg. Nedan t.h. de fyra kardinaldygderna: Temperantia (måttfullhet), Justitia (rättskaffenhhet), Fortitudo (tapperhet) och Prudentia (klokhhet).

1800-talet.

Ovanför den träbeklädda delen av väggen sitter en tapet i gyllenläder: dekorerat och förgyllt kalvskinn från det sena 1600-talet. Ovan den väggfasta bänken ses de fyra Kardinaldygderna – måttfullhet, rättskaffenhhet, tapperhet och klokhhet. Kabinettsskåpet till höger om dörren till porslinsrummet är franskt och från tiden omkring 1640, tillverkat av ebenholts och svärtat päronträ. De utskurna motiven på dörrarna framställer Paris dom, ett motiv från den grekiska mytologin.

DISKUTERA:

1. Vad innebär måttfullhet, rättskaffenhhet, tapperhet och klokhhet? Varför tror ni att man valt de fyra kardinaldygderna för att dekorera rummet?

2. Tänk på de kvinnor som kommit från andra adelsfamiljer under århundraden och gift in sig i familjen von Hallwyl och på hur de här visas upp. Finns det likheter mellan hur man samlar på antika föremål och konst och hur man här "samlade" på adelssläkter? Kanske blir detta än mer intressant om man tänker på hur äktenskapet länge och väl mer än något annat var en affärssuppgörelse mellan olika familjer, där man skapade band och goda relation genom att gifta

sig med varandra. Går det att likna kvinnors roll som en handelsvara under århundraden vid de konsthändelser som handlas med, visas upp och ger status till de som knyter den till sig?

Porslinsrummet

Rummet inreddes redan från början som ett museum för samlingen av europeiskt porslin. Väggarna är klädda i paneler av lönn med symboliska intarsiaornament (dekorationer) och har lister av förgylld brons. Golvet är i ek med inläggningar av grå och grön lönn, mahogny och buxbom. Dessa inläggningar ritades av Charles Lindholm, alla utom medaljongerna i fönstersmygen som ritades av Claeson. Takmålningen utfördes av en elev till Julius Kronberg, Nils Asplund, som också målat porträtten av barnbarnsbarnen i vardagssalongen. Målningen föreställer några romerska gudar: Venus, Ceres, Jupiter och Vulcanus.

Porslinet är europeiskt och här finns nästan alla de store producenterna av porslin representerade. Porslin var framförallt under 1700-talet mycket populärt genom förbindelser med Asien. Man började producera figuriner i porslin, små statyer, vilka bemålades och placerade vid middagsbjudningar på borden för att agera som samtalsämnen. Gästerna skulle kunna diskutera symboliken och utseendet: vad de föreställ-

Ovan: detaljer ur porslinsrummets tak. Del av takmålning av Nils Asplund, föreställande de romerska gudarna, Venus, Ceres, Jupiter och Vulcanus. Nedan: porslinsrummet.

de. Under 1700-talet ansågs porslinet var ett material med mycket integritet: det var mycket starkt och hårt men också vackert med sin blanka, polerade, vita yta som gjorde sig så bra för starka färger att målas på. Gärna porträtterades berättelser om just skönhet, integritet och ideal, i just materialet porslin.

DISKUTERA:

1. Om man jämför med kuriosakabinetten som ursprung till samlandet, kan man se några likheter till porslinsrummet här? Varför tror ni att rummet är så litet och intimt i relation till vad som faktiskt visas upp här? Det hela är lite som att kliva in i en skattkista. Vad säger detta om familjen von Hallwyl?

2. Grekisk och romersk mytologi hade uppskattades sedan många århundraden runtom i Europa. En viktig del i användandet av grekisk-romersk mytologi inom konst under denna tid, var att betraktarna skulle kunna undersöka målningarna, diskutera vad de föreställde och vad de symboliserade. Om ni försöker göra detsamma, varför tror ni att just dessa gudar finns i taket ihop? Det finns nog inget entydigt rätt svar, spekulera! Lite ledtrådar att använda sig av: Jupiter var gudarnas överhuvud, deras konung och motsvarades av Zeus i grekisk mytologi. Han sågs på som en slags himlens fader. Venus var kärleken och skönhetens gudinna och föddes ur vågornas skum. Vulcanus var elden och smideskonstens gud. Ceres var gudinna över jordbruket, grödorna och naturens växtkrafter.